

βρεφῶν προωθουσῶν καὶ διὰ τῶν ἀπεξηραμμένων μητρικῶν χειρῶν πρὸς τὰ ὀστεώδη στέρνα αὐτῶν μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης καὶ πικροῦ παραπόνου αὐτὰ συνωθουσῶν· ὁ βλέπων τόσα νοσοκομεῖα καὶ τόσα πτωχοκομεῖα κατὰ πάσας τὰς πόλεις τῆς μικρᾶς μὲν φιλανθρώπου δὲ καὶ εὐσπλάγγνου Ἑλλάδος· ὁ καθ' ἑκάστην περιβομβούμενος τὰ ὦτα ὑπὸ τόσων συγκινητικῶν τῆς εὐγενοῦς καὶ φιλανθρώπου ἐφημεριδογραφίας ἐπικλήσεων ὑπὲρ τῆς προθύμου καὶ ταχίστης ἀρωγῆς καὶ συναντιλήψεως νοσοῦντων, ριγῶντων, τῆς πείνης ἀποθνησκόντων δυστυχῶν 1), δισχυριζόμενος δὲ ἐν τούτοις καὶ δὴ καὶ ἐνυπογράφως καὶ ἐν ἐπισήμῳ ἐκθέσει, περὶ φιλανθρωπίας καὶ εὐσπλαγγνίας τοῦ λόγου μάλιστα ὄντος, ὅτι «ὁ βίος εἰκονίζεται διάφορος τῆς χώρας καὶ τοῦ βίου ἡμῶν κατὰ τὴν ἀνθρώπων κατάστασιν» καὶ ὅτι «εὐτυχῶς ἡμεῖς καὶ ἡ ἡμετέρα χώρα εἴμεθα παντελῶς ἀπηλλαγμένοι — τῆς παντελοῦς πενίας καὶ θανάτων ἐξ ἀσιτίας», μεταφέρει τὴν σκηνὴν

1) Ἄστυ 1 Μαΐου 1896: Εἷς τινα οἰκίσκον κάθυγρον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πολυγνώτου κατοικεῖ γυνὴ τις χήρα, μὴ ἔχουσα μήτε τὰ πρῶτα μέσα τῆς νοσηλείας ὡς στερηθεῖσα ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι συζύγου καὶ υἱοῦ. Στερεῖται ἡ δυστυχῆς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Ὑπὲρ τῆς ἀτυχοῦς γυναικὸς δεχόμεθα κτλ. — Ἀκρόπολις, 5 Μαρτίου 1896: Ὑπὲρ τῆς πτωχῆς παλυμελοῦς οἰκογενείας τῆς ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ φοβερωτέρου θανάτου, θανάτου ἐκ πείνης μᾶς ἐστάλησαν . . δραχ. 5. Οὕτω διὰ τῶν ὀλίγων χρημάτων τὰ ὅποια μᾶς ἐστάλησαν . . ἀνέλαβον ζωὴν τὰ 5 κακόμοιρα ταῦτα παιδάκια καὶ τὰ σβυσμένα των ματάκια ἐφώτισεν ἡ ἐλπίς ὑποσχομένη ὅτι δὲν θά λησμονηθοῦν τελείως ἀπὸ τοῦς ὀπωσδήποτε δυναμένους νὰ τὰ βοηθήσουν, καὶ εἰς τῶν ὁποίων τὴν εὐσπλαγγνίαν ἀφίενται, ἀφοῦ ὁ πατέρας τυφλωθεὶς δὲν δύναται νὰ πράξῃ τίποτε ὑπὲρ αὐτῶν, ἡ δὲ μάνα συνετρίβη ὑπὸ τὸ βάρος τῶν συμφορῶν, ὥστε δὲν τῆς ἀπέμεινε δύναμις δι' ἄλλο τι ἢ διὰ νὰ κλαίῃ καὶ νὰ ζητῇ δι' ἡμῶν ἐλεημοσύνην. — Ἐφημερίς, 11 Ἰανουαρίου 1896: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Στουρνάρα ἀριθ. 26 κατοικεῖ κατάκοιτος καὶ ἀσθενῶν πρό ὀκτῶ μηνῶν ὁ Δανιὴλ Νικολαΐδης ἐντελῶς ἄπορος καὶ στερούμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου . . Παρακαλοῦνται οἱ φιλόανθρωποι κτλ. — Αὐτόθι 8 Μαΐου 1896: Εἰς τὰ Πυθαράδικα . . ἐντὸς τῆς οἰκίας Τριανταφυλλίνας κατοικεῖ ἡ χήρα Βασιλικὴ Ἀγγελάκη παράλυτος ἀπὸ ἐπτὰ ἐτῶν. Φρικτὸν τὸ θέαμα καὶ φρικωδέστερα ἡ ζωὴ τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ δυστυχισμένη γυνή. — Ἀκρόπολις, 19 Μαρτίου 1896: Ἐλάβομεν . . διὰ τὴν πτωχὴν χήραν τῆς ὁδοῦ Σφ. . δραχμᾶς 10, ἅς καὶ ἀποστέλλομεν σήμερον ὅπως συντηρηθῇ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας. — Ἐφημερίς, 27 Δεκεμβρίου 1895: Πρό τινων ἡμερῶν ἐγνώσθη διὰ τοῦ τύπου ἡ φρικτὴ Ὀδύσσεια δύο γερόντων ἐπαϊτῶν ἐν Πάτραις συνοικούντων ἐντὸς ἐγκαταλελειμμένης μαούνας. Ἐκ τούτων ὁ εἷς εὐρέθη τυχαίως ὑπὸ παιδίων νεκρὸς ἐκεῖ μὲ καταφαγωμένους τοῦς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τῶν ποντικῶν, καὶ ὁ ἕτερος δὲ ψυχορραγῶν· ἡ ἀφήγησις δὲ τοῦ οἰκτροῦ τέλους των ἐξήγειρε τὴν φρικίαν . . Προχθὲς καὶ ἐνταῦθα γέρων ἐπαίτης προσβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἔπεσεν ἄπνους καθ' ὁδὸν ἐν ὥρᾳ νυκτός . . Ὡσαύτως καὶ ἐν Τριπόλει πρεσβύτης . . ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος παθῶν ἐκ ψύξεως κτλ. κτλ.

ἐκ τῶν φρενοκομείων εἰς τὸ μέσον τῆς ἐχεφρονούσης κοινωνίας καὶ ἐπιπροχέει τὰ κενὰ καὶ μάταια παραληρήματα, τὰ ἐκεῖ κατ' ἀνάγκην ἐπιτρεπόμενα, εἰς τόπον, ἔνθα καθ' ὑψίστην ἠθικὴν ἀνάγκην πρέπει ἀπόλυτον κράτος νὰ ἔχῃ μόνον λόγοι ἐξ ὑγιαινούσης διανοίας καὶ συμπαθοῦς ἔξεως καὶ φιλοικτίρμονος διαθέσεως καὶ φιλανθρώπου ἠθους ἀπορρέοντος. Ὅσον καὶ ἂν διακαίουμεθα ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ ζήλου τοῦ νὰ ἐπιλαμπρύνωμεν « ἡμᾶς τε καὶ τὴν χώραν ἡμῶν » ἐκτρίβοντες ἀπ' αὐτῆς τὴν ἔνδειαν, οὐδὲν κατορθοῦμεν· τὴν ἄνοιαν μόνον ἡμῶν ἐκθεατριζομεν, « οὐ γὰρ μὴ ἐκλείπη ἔνδεις ἀπὸ τῆς γῆς », κατὰ τὴν ὀρθοτάτην παρατήρησιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς 1).

Ἐν ταύταις ταῖς πέντε παρατηρήσεσιν ἐξεχύθη σύμπασα ἡ τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ κριτικὴ σοφία, ἡ ἐκπηδήσασα ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ πραγματικοῦ μέρους τοῦ βιβλιαρίου μου, ἐκ τῆς τάξεως τουτέστι καὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ. Σοφίας ὠκεανὸς καὶ μεστότητος καὶ διαυγείας φρενῶν θαῦμα! Εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πεπαιδευμένου κόσμου ῥάκη ἐπιστημονικὰ καὶ ἐρείπια διανοητικὰ εἰδεχθέστερα τῶν ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἡμερῆδι τῆς Κυβερνήσεως φερόντων τὰς ὑπογραφὰς « Ἰω. Πρωτόδικος » καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ μετὰ τοῦ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ: « Οὐκοῦν τὰ μὲν πράγματα οὐ νοοῦσιν οἱ γραμματικοί. Λείπεται τοίνυν τὰ ὀνόματα νοεῖν αὐτούς· ὃ πάλιν ἐστὶ ληρῶδες » 2).

Ὅντως εὐθὺς μετὰ τὸ τέλος « τῆς γενικῆς ταύτης κρίσεως », ὅπως ἀποκαλεῖ τοὺς ἄνω καταλεχθέντας λήρους αὐτοῦ ὁ κ. κριτής, μεταβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἑτέρου μορίου τοῦ βιβλιαρίου μου, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς λέξεως· τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀνομάτων τουτέστι καὶ τῆς συνθέσεως αὐτῶν. Ἐπιγραφὴν φέρει ἡ καινὴ αὕτη κριτικὴ ἐργασία: « Παρατηρήσεις εἰς τὰ καθ' ἕκαστα » ὑποδιαιρουμένας οὕτω: 1) Ἀμαρτήματα περὶ τὰς λέξεις — 2) Ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν λέξεων — 3) Ἀκατάληπτα ὀνόματα εἰς τοὺς παῖδας — 4) Ἀρχαϊσμοὶ μὴ ἐπιτρε-

1) Δευτερονόμιον 15, 11.

2) Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, Πρὸς Γραμματικούς 313, ἐκδ. Bekker σελ. 672, στ. 22.

πόμενοι εἰς τὰ τοιαῦτα βιβλία», μεθ' ἧς ἔπονται καὶ τινες ἄλλαι ἀνώ-
νυμοι.

Κατὰ παράδοξον τρόπον, ὅτε τὸ πρῶτον ἀνέγνων τὰς παρατηρή-
σεις ταύτας, ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς συνειδήσεώς μου τὰ ὑπὸ τοῦ
Ἀπελλοῦ πάλαι ποτὲ πρὸς Μεγάβυζον τὸν Πέρσην « εἰς τὸ ζωγρα-
φεῖον αὐτοῦ ἀναβάντα καὶ λαλεῖν ἐπιχειρήσαντα περὶ τῆς τέχνης »
λεχθέντα τάδε: « Ἔως μὲν ἡσυχίαν ἤγες, ἐδόκεις τις εἶναι διὰ τὰ
χρυσία καὶ τὴν πορφύραν, νυνὶ δὲ καὶ ταυτὶ τὰ τρίβοντα τὴν ὄχραν
παιδάρια καταγελαῖ σου φλυαροῦντος » 1). Αἱ τοῦ καινοῦ τούτου γέ-
νους κριτικαὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. κριτοῦ ἀπο-
τυπωθεῖσαν σειρὰν ἔχουσιν οὕτως :

Παρατηρήσεις εἰς τὰ καθ' ἕκαστα.

Παρατήρησις 1. « Σελ. 2. « ἔδυσεν ὁ ἥλιος » ἀντὶ τοῦ ἔδυσεν ἢ ἐβασί-
λευσεν ».

« Ἔστι μὲν εὐνητικώτερον τὸ εἰρημένον ἢ ὥστε περὶ αὐ-
τοῦ τὰ ἀδύνατα ἐπισκοπεῖν », ἀλλ' « οὐχ ὅσιον κρύπτειν τὸν
ἀτάσθαλον ἄνδρα ἀνέλεγκτον | ἀλλὰ χρὴ κακοεργὸν ἀπο-
τροπᾶσθαι ἀνάγκη » 2).

Τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς πάντας, ὅσον καὶ ἂν ἐπιποθῆ τοῦτο ἡ
ψυχὴ μου, δὲν γνωρίζω· καθ' ὅσον ὅμως γνωρίζω, μόνον ὁ Ὅμηρος
εἶπεν « Ἡέλιος δ' ἄρα ἔδυσεν καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθεν » — καὶ — « ὄδυ-
ρομένοισιν ἔδυσεν φάος ἡελίοιο » 3) καὶ οὐδεὶς ἄλλος. Πάλιν ἐπαναλαμ-
βάνω, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω — γνωρίζω δὲ ὀλίγιστα. — Ἀλλὰ καὶ ἂν
ἐγνώριζον ὅτι καὶ μέχρι τῶν χρόνων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως καὶ
Νεοφύτου Δούκα ἐγράφετο ἐν λόγῳ λιτῶ « ὁ ἥλιος ἔδυσεν », θὰ ἐσυλ-
λογιζόμεν ὅτι ἡμεῖς ζῶμεν εἰς τὰ 1896 μ. Χ. ὅτι οἱ τυχὸν γράψαν-
τες οὕτω δὲν ἔγραψαν δι' ἑπταετεῖς παῖδας τῆς Νέας Ἑλλάδος, καὶ
θὰ ἔγραφον πάλιν « ὁ ἥλιος ἔδυσεν ».

1) Πλούταρχος, Περὶ Εὐθυμίας 472 Α.

2) Εὐδήμιος ὁ Ῥόδιος, ἀπ. 46, Mullach, Fragm. Philos. Graec. τόμ. 3, σελ.
246. — Ψευδοφωκυλίδεια 124, ἔκδ. Bergk, τόμ. 2, σελ. 99.

3) Ὅμηρος, Ὀδυσ. γ — 329 Ἰλ. Ψ 154.

Ἐνταῦθα γενομένου τοῦ λόγου εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ κάμω μίαν μικρὰν δῆλωσιν ἀναγκαιοτάτην πρὸς κατανόησιν τῶν κατακρινομένων τούτων «ἀμαρτημάτων περὶ τὰς λέξεις».

Πολλὰ βεβαίως καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἔδωκεν ἡμῖν τοῖς ἐφημέροις βροτοῖς ὁ Πανάγαθος Θεός, ἀλλὰ πάντων τούτων ἐγὼ τρία νομίζω τὰ μέγιστα, τὸν Ἥλιον, τὰς ἁγίας Γραφάς, καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς. Διὰ τὸν Ἥλιον δοξάζω τὸν Πανάγαθον μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου. Ἄλλο δὲν δύναμαι νὰ πράξω. Διὰ τὰς Ἁγίας Γραφάς ὅμως καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς οὐ μόνον δοξάζω αὐτὸν βαθύτατα, ἀλλὰ καὶ προσπαθῶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς νὰ δείξω καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην μου διαρρυθμίζων τὸν βραχυχρόνιον τοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς βίον μου — ὅση μοι δύναμις — κατὰ τὰς ἐν αὐτοῖς ὑποθήκας καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὑποδείγματα καὶ ἀγωνιζόμενος πάσῃ δυνάμει νὰ μεθαρμόζω καὶ νὰ κατασχηματίζω τὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσας μοι ἀσθενεῖς πνευματικὰς δυνάμεις κατὰ τὰς κινήσεις τῆς μεγαλονοίας καὶ τῆς ὑψηλοφροσύνης ἐκείνων 1).

Δι' ἐμέ ὅσον δύναται τὸ ἰσχυρότατον ἠλεκτρικὸν φῶς πρὸς τὸν ἥλιον ἀντιπαραβαλλόμενον, τόσον δύνανται καὶ τὰ παμπληθῆ συγγράμματα πάντων, καὶ τῶν μεγαλοφουεστάτων ἔτι ἀνδρῶν σύμπαντος τοῦ κόσμου, πρὸς τὰς Ἁγίας Γραφάς καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἀντιπαραβαλλόμενα. Ἐκεῖνα τάχιον ἢ βράδιον θὰ λησμονηθῶσι πάντα καὶ θὰ ἐκλείψωσιν ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Ταῦτα :

1) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Τῶν ἀρχαίων κρίσις, κεφ. 1, ἔκδ. Gross, τόμ. 3, σελ. 301 : Δεῖ τοῖς τῶν ἀρχαίων ἐντυγχάνειν συγγράμμασιν, ἐν' ἐντεῦθεν μὴ μόνον τῆς ὑποθέσεως τὴν ὕλην, ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν ἰδιωμάτων ζῆλον χορηγηθῶμεν. Ἡ γὰρ ψυχὴ τοῦ ἀναγινώσκοντος ὑπὸ τῆς συνεχοῦς παρατηρήσεως, τὴν ὁμοιότητα τοῦ χαρακτῆρος ἐφέλκεται. — Λογγῖνος, Περὶ ὕψους 13, 2, ἔκδ. Spengel, τόμ. 1, μέρ. 2, σελ. 129 : Καὶ ἄλλη τις παρὰ τὰ εἰρημένα ὁδὸς ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ τείνει. ποῖα δὲ καὶ τίς αὕτη; ἡ τῶν ἔμπροσθεν μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν μίμησις τε καὶ ζῆλος· καί γε τούτου, φίλτατε, ἀπρίξ ἐχώμεθα τοῦ σκοποῦ· πολλοὶ γὰρ ἀλλοτρίῳ θεοφοροῦνται πνεύματι τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν καὶ τὴν Πυθίαν λόγος ἔχει τρίποδι πλησιάζουσιν, ἐνθα ῥῆγμά ἐστι γῆς ἀναπνεῖν, ὡς φασιν, ἀτμόν ἐνθεον, αὐτόθεν ἐγκύμονα τῆς δαιμονίου καθισταμένην δυνάμειος παραυτίκα χρησιμῶδεῖν κατ' ἐπίπνοϊαν· οὕτως ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλοφυίας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχὰς ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομίων ἀπόρροιαί τινες φέρονται, ὑφ' ὧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιραστικοὶ τῶν ἐτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει.

Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε νάη καὶ δένδρεα μακρὰ τεθέλη,
ἠέλιος τ' ἀνιῶν λάμπη, λαμπρὰ τε σελήνη,
καὶ ποταμοὶ γε ῥέωσιν, ἀνακλύζη δὲ θάλασσα 1),

ἀμετάθετα θὰ στίλβωσιν εἰς τὸ πνευματικὸν στερέωμα τῆς ἀνθρωπότητος φωτίζοντα τὸν νοῦν καὶ θάλποντα τὴν καρδίαν αὐτῆς.

Ἐγραψα «ὁ ἥλιος ἔδυσε» καὶ ὄχι ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ κ. Πρωτόδικος, «ὁ ἥλιος ἔδυ» ἐν Ἀναγνώσματαρίῳ παιδῶν ἑπταετῶν, ζώντων κατὰ τὰ 1896 μ. Χ. καὶ λαλούντων καὶ ἐννοούντων μόνον τὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν, διότι ἐφοβούμην τὰς πικρὰς λοιδορίας τοῦ μεγαλοφώνου Ἀριστοτέλους βοῶντος καὶ κραυγάζοντος: «Ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδευτῶν τοὺς τοιούτους οἶονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστίν. δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγωδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' . . ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς δὲ οἱ πρῶτοι ἐκόσμου . . ἀφείκασιν· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἱ αὐτοὶ οὐκέτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. — Ἐτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγωδοὺς ἐκωμῶδει, ὅτι ἂ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται, οἷον τὸ δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ ἐγὼ δὲ νιν, καὶ τὸ Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα» 2).

Ἀλλὰ καὶ ἂν χάριν τοῦ κ. Πρωτοδίκου ἀπεφάσιζέ τις νὰ ὑπομείνη τὰς λοιδορίας καὶ τοὺς ἐκφραλισμοὺς τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ τὴν διακωμῶδησιν τοῦ Ἀριφράδου, ἀπαρεσκομένων σφόδρα πρὸς τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἐγκατάμιξιν ὀνομάτων πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐκλείπόντων ἀπὸ τῆς «διαλέκτου» τῆς εἰωθυίας, πῶς θὰ συνεβιβάζετο πρὸς τὴν σωρείαν ὄλων τῶν σεμνῶν καὶ γεραρῶν ἀνδρῶν τῶν μιᾶ φωνῇ ἀποτρεπόντων τοὺς γράφοντας ἀπὸ τοιούτων καταγελάστων λεκτικῶν παραπτωμάτων;

Λέγει ὁ Λουκιανός: «Ὡς γὰρ τῇ γνώμῃ τοῦ συγγραφέως σκοποὺς ὑπεθέμεθα παρρησίαν καὶ ἀλήθειαν, οὕτω δὲ καὶ τῇ φωνῇ εἰς σκοπὸς ὁ πρῶτος, σαφῶς δηλῶσαι καὶ φανότατα ἐμφανίσαι τὸ πρᾶγμα, μήτε ἀπορρήτοις καὶ ἔξω πάτου ὀνόμασι μήτε τοῖς ἀγοραίοις

1) Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος παρὰ Διογένει τῷ Λαρτίῳ 1, 6, 2.

2) Ἀριστοτέλης, Ῥητορικὴ 1404, α, 25. — Περὶ ποιητικῆς 1458, 6, 31.

τούτοις καὶ καπηλικοῖς, ἀλλ' ὡς μὲν τοὺς πολλοὺς συνεῖναι, τοὺς δὲ πεπαιδευμένους ἐπαινέσαι» 1). — Παρατηρεῖ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός: «Φιλομετάβολον γὰρ τί ἐστὶν ὁ αἰὼν, οὐκ εἰς φυτὰ μόνον καὶ ζῶα, ἀλλὰ καὶ εἰς ῥήματα» 2). — ὁμοφωνεῖ αὐτῷ ὁ Λυσίας λέγων: «Τὰ μὲν πράγματα ταῦτά ἐστι νῦν τε καὶ πάλαι, τῶν δ' ὀνομάτων ἐνίοις οὐ τοῖς αὐτοῖς χρώμεθα νῦν τε καὶ πρότερον» 3). — Καὶ συμβουλεύει ὁ Λογγίνος: «Πεφύλαξο δὲ τοῖς ἴδιαν ἀρχαίοις καὶ ξένοις τῶν ὀνομάτων καταμιαίνειν τὸ σῶμα τῆς λέξεως καὶ τὴν ὑφὴν τῆς παρασκευῆς — τηρητέον ἐστὶ σοι καὶ φυλακτέον τῆς φωνῆς τὸν τύπον· σαυτὸν γὰρ οὐ θήσεις οὐδ' εἰσοίσεις ἴδιον νόμον ὧν δεῖ προσνέμειν· οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν ὁ νόμος τῶν λόγων, ἀλλ' ἡμεῖς ἐπὶ τῷ νόμῳ» 4). — Καὶ κελεύει ὁ Μένανδρος: «Τὸ γὰρ συνήθες οὐδαμοῦ παροπτέον» 5). — Καὶ διατάσσει Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός λέγων: «Τῇ συνηθείᾳ προσεκτέον μᾶλλον ἐστὶ θέλοντας εὖ λέγειν ἢ περὶ τέχνη τινὶ περιεργότερα» 6). — Καὶ ἐπιτάσσει ὁ Ἀριστοτέλης φωνῶν: «Τῇ μὲν ὀνομασίᾳ δεῖ χρῆσθαι τῇ παραδομένῃ καὶ μὴ κινεῖν τὰ τοιαῦτα, ἐνια δὲ οὐ λεκτέον ὁμοίως τοῖς πολλοῖς» 7). — Καὶ αἰτιολογεῖ τὰ συμβουλευόμενα ὑπὸ τοῦ Λογγίνου καὶ τὰ κελευόμενα ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου καὶ τὰ διατασσόμενα ὑπὸ τοῦ Σέξτου καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς λέγων: «Ἀγνοοῦσι τὴν χρῆσιν τῶν σπανίων ὀνομάτων . . . ἐνια τῶν ὀνομάτων τοῖς τότε καιροῖς συνήθη ἦν καὶ γνώριμα, ὧν νῦν ἡ χρῆσις ἐξερρύηκεν, ἐκεῖνοι μὲν οὖν ὡς γνωρίμοις ἐχρῶντο· ἡμεῖς δ' ἂν αὐτὰ εὐκόλως ἐκκλίνοιμεν» 8). — Καὶ καθοδηγεῖ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς λέγων: «Ληπτέον δὲ καὶ ὀνόματα . . . εἰκότα τοῖς ὑπὸ τῆς συνηθείας συγκειμένοις. Καθόλου γὰρ ταύτην τὴν συνήθειαν κανόνα ποιῶμαι πάσης ὀνομασίας . . . Στοχαστέον πρῶτον μὲν τοῦ σαφοῦς ἐν τῷ ποιουμένῳ ὀνόματι καὶ συνήθους,

1) Λουκιανός, Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν κεφ. 44.

2) Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, Πρὸς Γραμματικούς 82, ἔκδ. Bekker, σελ. 617, στ. 24.

3) Λυσίας, Κατὰ Θεομνήστου Α. κεφ. 20, σελ. 117.

4) Λογγίνος, Τέχνη ῥητορική, ἔκδ. Walz, τόμ. 9, σελ. 560 - 561. Spengel, τόμ. 1, μέρ. 2, σελ. 188.

5) Μένανδρος, Ἀπόσπ. 53, ἔκδ. Koock, τόμ. 3, σελ. 19.

6) Σέξτος ὁ Ἐμπειρικός, Πρὸς ῥήτορας 59, ἔκδ. Bekker σελ. 687, στίχ. 2.

7) Ἀριστοτέλης, Τοπικά 148, 6, 20.

8) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Τέχνη ῥητορική κεφ. 10, 7 - 8.

ἔπειτα τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὰ κείμενα ὀνόματα, ὡς μὴ φρυγί-
ζειν ἢ σκυθίζειν τις δόξει μεταξύ 'Ελληνικῶν ὀνομάτων » 1). —
Καὶ προτρέπει εἰς τὸ ὀρθὸν Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς λέγων :
« Ἀπλούστερον καὶ κοινότερον διαλεγόμενος μάλλον ἂν τις ἀρέσαι· τὸ
γὰρ ἀκριβὲς καὶ περιττὸν καὶ ξένον καὶ πᾶν ὅτι μὴ σύνηθες
αὐτοῖς ἀκούειν τε καὶ λέγειν, ὀχληρῶς διατίθησιν αὐτούς· καὶ ὥσπερ
τι τῶν πάνυ ἀνιαρῶν ἐδεσμάτων ἢ ποτῶν ἀποστρέφει τοὺς στομά-
χους, οὕτως ἐκεῖνα ὀχληρῶς διατίθησι τὰς ἀκοάς » 2). — Καὶ ἀπο-
τρέπει ἐκδειματῶν διὰ τῆς καυστικῆς αὐτοῦ εἰρωνείας ὁ Λουκιανὸς
λέγων : « Χρὴ δ' οἶμαι μὴ οὕτως, ἀλλ' ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμό-
χροα εἶναι καὶ συνᾶδον τῇ κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσοῦν
μὲν τὸ κράνος εἶη, θώραξ δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν ποθεν ἢ ἐκ δερ-
μάτων σαπρῶν συγκεκαττυμένος καὶ ἡ ἀσπίς οἰσίνη καὶ χοιρίνη περι-
ταῖς κνήμαις » 3). — Καὶ προκαλεῖ τὸ ἐρύθημα εἰς τὰς παρειάς καὶ
τοῦ μάλλον ἀναίσθητου καὶ κάμνει καὶ τὸν μάλλον ἀναίσχυντον καὶ
ἀπειρόκαλον, τὸν χαίροντα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λεκτικοῖς τερατουργή-
μασι, καὶ τὸν ἐπιποθοῦντα αὐτά, νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπον ὑπ' αἰσχύ-
νης Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς μαστίζων καὶ καυτηριάζων τοὺς
τοιούτους τοιαῦτα φωνῶν : « Ἐνίοτε λέγουσι τὰ σπάνια τῶν ὀνομάτων
κατὰ μίμησιν τὴν πρὸς ἑτέρους, καθάπερ ἐν ιδέᾳ τινὶ κωμωδίας,
ὄψιμαθεία καὶ ἀπειροκαλία τοῖς αἰσχίστοις τῶν παθῶν περιπε-
πτωκότες. Τῶν οὕτως διαλεγομένων οὐδ' αἱ μητέρες ἂν καὶ οἱ πατέ-
ρες ἀνάσχοιντο διὰ τὴν ἀηδίαν· ἀλλ' ὥσπερ ἄλλου ἔθνους γλώσ-
σης ἀκούοντες, τῶν ἐρμηνευσόντων ἂν δεηθεῖεν » 4).

1) Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, Περὶ ἐρμηνείας 91, 96, ἐκδ. Walz τόμ. 9, σελ. 44.
46. Spengel τόμ. 3, σελ. 283 - 284.

2) Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς, Περὶ τῆς λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος, κεφ. 15.

3) Λουκιανός, Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, κεφ. 23 καὶ κεφ. 22 : Τοὺς δὲ καὶ
ποιητικοῖς ὀνόμασι . . χρωμένους ποῦ δ' ἂν τις θεῖη ; . . Εἶτα μεταξύ . . εὐτελεῖ ὀνό-
ματα καὶ δημοτικά καὶ πτωχικά παρενεδέδυστο . . ὥστε τὸ πρᾶγμα εἰκόσ εἶναι τρα-
γωδῶ τὸν ἕτερον μὲν πόδα ἐπ' ἐμβάτου ὑψηλοῦ βεβηκότι, θάτερον δὲ σανδάλῳ ὑποδε-
δεμένον.

4) Διονύσιος ὁ 'Αλικαρνασσεὺς, Τέχνη ῥητορικὴ 10, 10. Καὶ περὶ τοῦ Θουκυδίδου
χαρακτήρος κεφ. 49. — Ἴδε καὶ Τέχνη ῥητορικὴ 10, 7 : Περὶ δὲ τὴν λέξιν συχνὰ τὰ
ἀμαρτήματα· οἱ μὲν γὰρ πάνυ εὐτελῶς φθέγγονται . . οἱ δὲ τὸ παράσημον τῆς λέξεως
ἀναγκάζονται, εἴ πού τι ἀνακεχωρηκὸς ὄνομα, ἢ ῥῆμα εἴρηται, τοῦτο θηρῶντες καὶ
πανταχοῦ φθειγγόμενοι ἐπ' ἀρχαιότητι δὴ τινὶ σεμνυνόμενοι· γελοῖον πεπονθότες, εἴ γε
μὴ λογίζονται, ὅτι τὰ βιβλία διὰ τῶν γνωριμωτάτων ἀγωνίζεται, τὰ δ' ἀνακεχωρη-
κότα ταῦτα σπάνιά ἐστίν.

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψιν ἔγραψα ἐν τῷ Ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ τῶν ἐπταετῶν Ἑλληνοπαίδων «ὁ ἥλιος ἔδυσεν», καὶ ὄχι «ὁ ἥλιος ἔδου», ὅπως ὁ διδάσκαλος τῶν Ἑλλην. γραμμάτων κ. Πρωτόδικος ἀπαιτεῖ.

Δὲν ἔγραψα δὲ πάλιν «ὁ ἥλιος ἐβασίλευσεν», ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ λόγιος οὗτος Κύριος, διότι ἀπὸ τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας ἀκόμη ἐξακολουθεῖ ὁ τρόμος, ὃν ἠσθάνθη ἀκούσας τότε τὰς ἀγρίας φωνὰς τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων αὐτοῦ κραυγάζοντος: «βασιλεύει ὁ ἥλιος. Πόθεν ἐγεννήθη τὸ βαρβαρώτατον τοῦτο «βασιλεύει» ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ «δύει» ἢ «δύνει», ὁπότε μάλιστα ἐφυλάξαμεν τὸ ἀντικείμενον του «ἀνατέλλει»; . . ἢ χυδαιότης ἀπατηθεῖσα εἶπεν «βασιλεύει» ἀντὶ τοῦ «δύει» ἢ «δύνει» 1)

Φοβούμενος λοιπὸν τὰς λαιδορίας, τοὺς ἐκφραλισμούς, τὰς ἐπιπλήξεις, τὰς εἰρωνείας, τὰς ἀγρίας φωνὰς τοσούτων καὶ τοιούτων ἀνδρῶν καὶ ἐπόμενος ταῖς ὁδηγίαις, ταῖς παρακελεύσεσι καὶ ταῖς συμβουλαῖς αὐτῶν ἔγραψα καὶ θὰ γράφω πάντοτε, προκειμένου μάλιστα περὶ τῶν ἐπταετῶν τέκνων ἡμῶν, ὅπως καὶ πάντες οἱ παρ' ἡμῖν σωφρονοῦντες γράφουσιν «ὁ ἥλιος ἔδυσεν». Ὁ κ. Ἄγγελος Βλάχος ἔγραψεν εἰς τὸ ποίημά του «ἡ Ἑσπέρα»: «ἔδυσεν ὁ ἥλιος λάμπει ὅλ' ἡ δύσις» 2). Ὁ ἀοιδίμος Λέων Μελάς ἔγραψεν εἰς τὸν Γεροστάθην του: «ἔδυσαν αἱ γλυκεῖαι ἀκτῖνες» καὶ πάλιν «τοιουτοτρόπως ἔδυσεν καὶ τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος» 3). Ὁ κ. Νικόλαος Πολίτης ἔγραψεν ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ «Ὁ Ἥλιος κατὰ τοὺς δημῶδεις μύθους» (σελ. 8): «Ὁ ἥλιος . . ἐβασίλευσεν ἴσον τῷ ἐβασίλευσε πρότερον· ἄρα νῦν δὲν βασιλεύει, ἔδυσεν». Προτιμότερον δὲ εἶνε νὰ ἀμαρτάνῃ τις μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ, τοῦ Λυσίου, τοῦ Λογγίνου, τοῦ Μεγάλου, τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς, τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, τοῦ Κοραῆ, τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου, τοῦ Λέοντος Μελά καὶ τοῦ Νικολάου Πολίτου, παρὰ νὰ ὀρθογνωμονῇ ἐπόμενος ἐνί, καὶ τούτῳ Πρωτοδίκῳ. Ὄταν αὐτὸς ποτε γράψῃ τι, ἄς γράψῃ «ὁ ἥλιος ἔδου». Οὐδεὶς φθόνος. Ὄταν δὲ πάλιν δοθῇ ποτε αὐτῷ εὐκαιρία νὰ

1) Κοραῆς, Ἄτακτα, τόμ. 2, σελ. 79.

2) Ἰδ. Ἄσματα ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλην. γραμμάτων Συλλόγου, σελ. 26.

3) Λέων Μελάς, Γεροστάθης. ἐκδ. 1882, τόμ. 3, σελ. 136 καὶ 137.

γείνη ἐκ νέου κριτῆς ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, προωρισμένου διὰ τὰ τέκνα ἡμῶν τὰ ἑπταετῆ, ἃς χαρακτηρίση καὶ πάλιν τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς ἀμαρτωλὸν καὶ ἃς ἀπορρίψῃ αὐτὸ διότι εὔρεν ἐν αὐτῷ γεγραμμένον — « ἔδυσεν ὁ ἥλιος ἀντὶ τοῦ ἔδυ ἢ ἐβασίλευσεν ». Εὐτυχῶς καὶ ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν νῦν πολὺ ὀλίγοι ἔχουσι τὴν διάθεσιν νὰ ἀκούσωσι παρὰ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν « Ὁ μὴ βουλόμενος τῇ συνήθως παραδεχθείσῃ, καθάπερ νομίσματι, ὁμιλία κατακολοῦθειν, ἀλλ' ἰδίαν αὐτῷ τέμνειν μανίας ἐγγύς ἐστίν ».

Παρατήρησις 2. — Σελ. 22 « οὔτε ἀντὶ οὐδὲ καὶ ἐν σελ. 87 καὶ ἀλαχοῦ.

Φεύγετ' Ἀριστάρχειοι, ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης
Ἑλλάδα, τῆς ξουθῆς δειλότεροι κεμάδος,
γωνιομβόδυκες, μονοσύλλαβοι, οἷσι μέμνηεν
τὸ σφῖν καὶ τὸ σφῶν καὶ τὸ μιν ἠδὲ τὸ νίν 1).

Παρατήρησις 3. — Σελ. 87 « βρώμην » ἀντὶ βρόμην καὶ ἐν σελ. 128 τὸ παλαιὸν ὄνομα εἶνε βρόμος.

« Τῶν γερόντων τοῖς ὀψιμαθέσι θοίνην παρεσκευάκαμεν . . Ἐντυγχάνεις γάρ, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἐγῶμαι, πολλάκις τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακόσιν, ἐνίοτε πρεσβυτέροις ἀνθρώποις, καὶ ὑπὸ πενίας τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως τὰ τοιαῦτα τεθαυμακόσι, καὶ δὴ τι καὶ πάσσοφον οἰομένοις τοῦτ' αὐτὸ ἀνευρηκέναί » 2).

Παρατήρησις 4. — Σελ. 181 « ἀναγαλίδας » ἀντὶ ἀναγαλλίδας ἢ εὐθεῖα εἶνε ἢ ἀναγαλλίς.

Ἰλαθι, Γραμματικὴ φυσίζοε, ἴλαθι λιμοῦ
φάρμακον εὐρομένη « μῆνιν ἄειδε θεά » 3).

1) Ἡρόδικος παρ' Ἀθηναίῳ τῷ Δειπνοσοφιστῇ βιβλ. 5, 65, σελ. 222 α.

2) Πλάτων, Σοφιστής 25 c.

3) Δουκιανός, Ἐπιγράμματα. 22, εἰς Γραμματικούς.

Καὶ μέ τὰς τέσσαρας ταύτας παρατηρήσεις τελειόνοῦσι τὰ τοῦ βιβλιαρίου μου «ἀμαρτήματα περὶ τὰς λέξεις», διὰ μυριοστὴν φορὰν ἀληθεστάτου ἀποδειχθέντος τὸ ὑπὸ Μάρκου τοῦ Ἀντωνίνου πάλαι ποτὲ ῥηθέντος: «τοσοῦτον ἄξιος ἕκαστός ἐστιν ὅσου ἄξιά ἐστι ταῦτα περὶ ἃ ἐσπούδακεν» 1).

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας εἰς τὰ περὶ «τὰς λέξεις ἀμαρτήματα», μεταβαίνει ὁ κ. κριτῆς ἀμέσως εἰς τὸ β' εἶδος τῶν ἀμαρτημάτων, τὸ ἐπιγραφόμενον «ἐσφαλμένη χρῆσις τῶν λέξεων». Παρατηρεῖ δὲ τάδε:

Παρατήρησις Α. — Σελ. 7 «Πολλάκις αἱ μητέρες λέγουσι τοιαῦτα εἰς τὰ παιδιά των διὰ νὰ τὰ φοβερίζωσιν»· ἀντὶ φοβίζωσιν· φοβερίζω = ἀπειλῶ· φοβίζω = ἐμβάλλω φόβον».

«Βαβαί, ὦ ἀγαθέ! οἶον πάθος πέπονθας! ὁ ἐγὼ ὀνομάζεις μὲν ὀκνῶ, ὅμως δέ, ἐπειδὴ μόνω ἐσμέν, ῥητέον. Ἀμαθία γὰρ ξυνοικεῖς, ὦ βέλτιστε, τῇ ἐσχάτῃ, ὡς ὁ λόγος σου κατηγορεῖ καὶ σὺ σαυτοῦ» 2).

Τρία χονδροειδέστατα σφάλματα εἰς δύο καὶ ἡμίσειαν σειρὰς!! α'.) Οὐδὲν τῶν λεξικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης γνωρίζει τὸ «φοβίζω», ὅπερ ὁ μάλ' ἄμουσος λόγιος καθηγητῆς προτείνει εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «φοβερίζω». Τὸ λεξικὸν τοῦ Βυζαντίου, τοῦ Pappe, τοῦ Passow καὶ ὁ Θησαυρὸς τοῦ Στεφάνου ἀναγράφουσι μόνον τὰ δύο ταῦτα ῥήματα «φοβῶ καὶ φοβερίζω». Οὐδὲν δὲ «φοβίζω». Καὶ ὁ κ. Κόντος ἐν ταῖς γλωσσικαῖς αὐτοῦ παρατηρήσεσι λόγον ποιούμενος περὶ τῶν ῥημάτων «θαρσῶ καὶ θαρρύνω» ὀνομάζει ὡς ἐναντία αὐτῶν τὸ φοβοῦμαι καὶ τὸ φοβῶ· τὸ φοβοῦμαι ὡς τὸ ἐναντίον τοῦ θαρσῶ, καὶ τὸ φοβῶ ὡς τὸ ἐναντίον τοῦ θαρρύνω ἢ θαρρύνω «τουτέστι ποιῶ θαρρεῖν ἢ καθίστημι θαρραλέον» 3). τὸ φοβίζω τοῦ κ. Πρωτοδίκου, τὸ σημαῖνον δῆθεν «ἐμβάλλω φόβον», ἀγνοεῖ, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ κ. Κόντος, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἐναντίον τοῦ θαρρύνω ἢ θαρρύνω ὀνομάζει τὸ «φοβῶ».

β'.) Ἀφοῦ «φοβίζω» δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἔπεται ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ κἀνὲν χωρίον, ἵνα ἴδῃ τις τὴν σημασίαν

1) Μάρκος Ἀντωνίνος, Τῶν εἰς ἑαυτὸν 7, 3.

2) Πλάτων, Ἀλκιδιδάδης πρῶτος, 118 B.

3) Κ. Σ. Κόντος, Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις, ἐν Ἀθήναις 1882, § 26, σελ. 62 καὶ 65.

αὐτοῦ. Ἄφοῦ δὲ δὲν ὑπάρχει οὔτε «φοβίζω» οὔτε χωρίον τι διὰ τοῦ φοβίζω οἰκονομούμενον, ἔπεται ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. κριτοῦ, καθ' ὃν τὸ «φοβίζω» σημαίνει «ἐμβάλλω φόβον», δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς λῆρος.

γ'.) Τὸ «φοβερίζω» δὲν σημαίνει ἀπειλῶ, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ κ. κριτής, ἀλλ' ἐμβάλλω φόβον. Ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου γράφει: «φοβερίζω = δεδίττομαι, μορμολύττομαι, δειματόω, ἐκδειματόω»· τούτων δ' οὐδὲν σημαίνει ἀπειλῶ ἀλλὰ πάντα σημαίνουσιν «ἐμβάλλω φόβον». Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφει «φοβερίζω = προξενῶ φόβον». — Ὁ Passow γράφει: «φοβερίζω = Schrecken, in Schrecken setzen· ταῦτα δὲ δὲν σημαίνουσιν «ἀπειλῶ» (drohen), ἀλλὰ «ἐμβάλλω φόβον». Ὁ Pappé γράφει: «φοβερίζω = Schrecken, in Schrecken setzen· ταῦτα δὲ δὲν σημαίνουσιν ἀπειλῶ, ἀλλ' «ἐμβάλλω φόβον». — Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου φέρεται «φοβερίζω = terreo· τοῦτο δὲ δὲν σημαίνει ἀπειλῶ, ἀλλ' «ἐμβάλλω φόβον» 1) Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ φέρονται τάδε τὰ χωρία: Νεεμίας 6, 9: «Ὅτι πάντες φοβερίζουσιν ἡμᾶς λέγοντες· ἐκλυθήσονται αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἔργου τούτου καὶ οὐ ποιηθήσεται — Αὐτόθι 6, 14: Μνήσθητι ὁ Θεὸς μου τῷ Τωβία . . καὶ τοῖς καταλοιποῖς τῶν προφητῶν, οἳ ἦσαν φοβερίζοντές με. Αὐτόθι. 6, 19: «Καὶ ἐπιστολὰς ἀπέστειλε Τωβίας φοβερίσαι με». Ἔσδρας 10, 3: Ἄναστηθι καὶ φοβέρισον αὐτοὺς ἐν ἐντολαῖς Θεοῦ ἡμῶν καὶ ὡς ὁ νόμος γενηθήτω. Δανιὴλ 4, 2: Ἐνύπνιον ἶδον καὶ ἐφοβέρισέ με, καὶ ἐταράχθην ἐπὶ τῆς κοίτης μου καὶ αἱ ὀράσεις τῆς κεφαλῆς μου ἐτάραζάν με. Ψαλτήριον 87, 17: Ἐπ' ἐμὲ διῆλθον αἱ ὀργαί σου, καὶ οἱ φοβερισμοί σου ἐξετάραζάν με· ἐκύκλωσάν με ὡς ὕδωρ ὅλην τὴν ἡμέραν, περιέσχον με ἅμα — ταῦτα δὲ πάντα εὔρηνται ἐν τῇ Βίβλῳ τοῦ Λουθήρου μεταπεφρασμένα διὰ τῶν «alle wolten uns *furchtsam* machen — die mich wolten *abschrecken* — mich abzuschrecken — Dein Schrecken» κτλ. 2) ὧν οὐδὲν σημαίνει ἀπειλεῖν =

1) Στεφ. Κουμανούδη λεξικὸν λατινοελληνικόν: terreo ui itum ere aliquem, τρόπον τινὶ ἐμβάλλω, φοβῶ, δειματῶ, ἐκπλήττω, καταπλήττω τινά· 2) πτοῶ, ἀπελαύνω τινά, ἀποτρέπω τινά ἢ τι. — Georges, Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch: terreo=Schrecken, erschrecken, in Schrecken setzen, scheuchen.

2) Die Bibel, oder die ganze Heilige Schrift des alten und neuen Testaments nach der deutschen Uebersetzung Dr. Martin Luther's, Berlin 1871.

drohen, minor, minitor, interminor, ἀλλὰ πάντα «ἐμβάλλω φόβον», terreo.

Παρατήρησις 2. — Σελ. 47 «μίαν φοράν ἐν ἐρίφιον ἐστέκετο ἐπάνω εἰς ἐν ἀνώγειον»· ὁ μῦθος τοῦ Αἰσώπου ἔχει: «ἐριφος ἐπὶ δώματος ἐστώς» 1)· δῶμα δὲν εἶνε τὸ ἀνώγειον, ἀλλ' ἡ ταράτσα.

Διὰ τινὰ κ. Πρωτόδικον τῆς ἐποχῆς του εἶπεν ὁ Πολύβιος· «ἀνὴρ θράσος μὲν καὶ τόλμαν κεκτημένος, ἀλόγιστον δὲ καὶ ταύτην καὶ τελέως ἄκριτον» 2).

Τὸ «δῶμα» τοῦ Αἰσωπείου μύθου ἤθελε νὰ τὸ γράψω «ταράτσα», ὅπως ἡ χρῆσις τῆς λέξεως μὴ ᾗ ἐσφαλμένη!

Πόσον βάθος ἀμαθείας καὶ ἀλογιστίας χαίνει ὑπὸ τὴν παρατήρησιν ταύτην!

1) Ὁ νηφαλέος κριτῆς δὲν ἐνόησεν οὔτε τὸν μῦθον τὸν Αἰσώπειον «Ἐριφος καὶ Λύκος» οὔτε τὸν κατακρινόμενον ἐπὶ ἐσφαλμένη χρῆσι τῆς λέξεως «δῶμα» μῦθον «Ἐρίφιον καὶ Λύκος» 3)· διότι ἂν δὲν ᾗτο νυστάλεος, πάραυτα θὰ ἐνόει ὅτι ὁ ἐμὸς μῦθος δὲν εἶνε ὁ Αἰσώπειος. Οὔτε προπηλακισμοὺς τοῦ λύκου, οὔτε ριπτόμενα κεραμιδάκια κατ' αὐτοῦ, οὔτε ἐπιπλήξεις τῆς μητρὸς αἰγός, οὔτε ἐπάνοδον τοῦ λύκου, οὔτε κατασπαραγμοὺς τοῦ ἐριφίου ἔχει ὁ Αἰσώπ. μῦθος, ὅπως ἔχει ὁ κατακρινόμενος οὗτος. Κύριε ἐλέησον! Ἐγὼ νὰ μεταφράσω τοῦ Curtmann τὸν μῦθον «das Böcklein und der Wolf» 4) καὶ νὰ ψέγωμαι, διότι δὲν μετέφρασα τοῦ Αἰσωπείου μύθου τὸ δῶμα ὀρθῶς!

2) Ὑποθεθῆσθω ὅτι παρελάμβανον τὸν μῦθον ἐκ τῶν Αἰσωπειῶν, τίνα ὑποχρέωσιν ἔχει ὁ Ἀναγνωσματαριογράφος νὰ μεταφράσῃ αὐτὸν κατὰ λέξιν; Παλαιὰ ἐξήγησις εἶνε τὰ Ἀναγνωσματάρια; Ὁ δὲ ζητῶν κατὰ λέξιν μετάφρασιν ἐν τοῖς Ἀναγνωσματαρίοις δεικνύει

1) Αἰσώπ. μύθ. συναγωγ. ἔκδ. Halm ἀρ. 135, «Ἐριφος καὶ Λύκος — «Ἐριφος ἐπὶ τινος δώματος ἐστώς» καὶ ὄχι «ἐριφος ἐπὶ δώματος ἐστώς».

2) Πολύβιος 3, 19, 9.

3) Χ. Παπαμάρκου, Ἐγκεκριμ. Ἀναγνωσμ. τῆς δευτέρας τάξ. σελ. 26.

4) Τὸν μῦθον τοῦτον παρέλαβον ἐκ τοῦ Ἀλφαθηταρίου τοῦ Oswald Förster — Das erste Schulbuch, Leipzig 1888, σελ. 41, ἀρ. 9. — Εἶνε δὲ ἔργον τοῦ Curtmann καὶ εὔρηται ἐπίσης συντομευθεῖς καὶ εἰς τὸ Ἀλφαθητάριον τοῦ Fechner (Berlin 1879, σελ. 65, ἀριθμ. 2).

ἄλλο τι ἢ ὅτι εἶνε σχολαστικός, ἀμαθής καὶ ἀλόγιστος; Ἦδη πρό-
 τώτων ἑκατονταετηρίδων ἔγραψεν ἐκ παρομοίας τῆ νῦν παρούση ἀφορ-
 μῆς ἐξοτρυνθεὶς Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς τὰ ὀρθότατα ταῦτα περὶ
 τῶν τοιούτων ζητημάτων: «Κἂν ἑταιροῖά τισι τῶν πολλῶν κατα-
 φαίνεται τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα τῶν Ἀγίων Γραφῶν, ἰστέον ὅτι ἐκείθεν
 ἀναπνεῖ τε καὶ ζῆ καὶ τὰς ἀφορμὰς ἀπ' αὐτῶν ἔχοντα τὸν νοῦν
 μόνον οὐ τὴν λέξιν παριστᾶν ἐπαγγέλλεται 1).

3) Πόθεν ὁ κ. κριτῆς γνωρίζει ὅτι τὸ «δῶμα» δὲν εἶνε τὸ «ἀνώ-
 γεων», ἀλλ' ἡ «ταράτσα», καὶ ἀποφαίνεται μετὰ τόσης βεβαιότητος;
 Εἰς πάντα τὰ λεξικά τῆς Ἑλλην. γλώσσης ἡ λέξις «δῶμα» ἀνα-
 γράφεται ὡς σημαίνουσα ἢ τὸ οἰκοδόμημα ἐν γένει ἢ τὴν αἰθουσαν
 τῆς ὑποδοχῆς ἢ τὸ ἐστιατόριον ἢ τὸ ἄνω πάτωμα, ἐνθα παρέμενον
 αἱ γυναῖκες. Τὸ χωρίον δὲ τοῦ Εὐαγγελίου: «Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ
 σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ
 τῶν δωματίων» 2), οὐδὲν περὶ «ταράτσας» βεβαιοῖ. Ἐν τῇ Λα-
 τινικῇ μεταφράσει φέρεται τὸ χωρίον τοῦτο οὕτως: *quod dico*
vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis,
praedicate super tecta. — Ἐν τῇ Γερμανικῇ οὕτως: *Was ich*
euch sage in Finsterniss, das redet in Licht; und was ihr
höret in das Ohr, das prädigt auf den Dächern. Ὁμοίως
 ἔχει καὶ παρὰ Λουθήρω ἡ μετάφρασις. Ἐλέχθη δὲ τοῦτο τὸ «δωμά-
 των» μεταφορικῶς, συνφδὰ τῷ τρόπῳ τῶν πρὸς τὰ πλήθη δημηγο-
 ριῶν τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις πᾶν ἄλλο ἐσκέπτετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν
 ἢ τὴν ταράτσαν τοῦ κ. Πρωτοδίκου 3).

Ὁ Ἐρασμος τὸ «δωματίων» τοῦτο ὑπέλαβεν ὡς σημαῖνον τὸ
 ὑπερῶον ἢ τὸ τέγος, ὀνόματα δηλοῦντα πολὺ πιθανῶς τὴν ἡμε-
 τέραν ταύτην «ταράτσαν», ἀλλ' οἱ λεξικογράφοι δὲν παραδέχονται
 τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν λέγοντες: «δῶμα omnino esse i q. οἶκον
 aut certe Partem domus, intra quam habitatur; sed particula
 ἐπὶ indicari, de qua parte domus agatur; non esse igitur opus,
 ut cum Erasmo δῶμα pro ὑπερῶον capiamus, aut τέγος, i e.

1) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματεις βιβλ. 7, κεφ. 1, ἐκδ. Potter, σελ. 829.

2) Ματθαῖος 10, 27.

3) Εὐθύμιου τοῦ Ζυγαβινοῦ Ἑρμηνεία εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, Ματθ. 10, 27:
 «Φησὶν, ὅτι: Ὁ λέγω ὑμῖν ἰδίᾳ, εἶπατε δημοσίᾳ, καὶ ὁ ἠκούσατε μόνοι, κηρύξατε πᾶσιν·
 ἐν σκοτίᾳ μὲν ὀνομάσας τὸ κατ' ἰδίαν· εἰς τὸ οὖς δέ, τὸ μόνοις· καὶ αὐθις, ἐν φωτί
 μὲν τὸ δημοσίᾳ· ἐπὶ τῶν δωματίων δὲ τὸ πᾶσιν.